

**Turun yliopiston
ylioppilaskunnan
ympäristöopas
järjestöille**

Sisälllys

Taitettu vuoden 2021
kesäkuussa.

Pohjautuu TYYn
ympäristöohjelmaan.

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	1
2. Järjestön ympäristövastaava ja ympäristötietoisuuden lisääminen	2
3. Kestävät hankinnat ja tilat	4
4. Tilaisuudet ja tapahtumat	8
5. Ympäristövaikuttaminen	10
6. Ympäristökriisit	12
6.1 Ilmastonmuutos	12
6.2 Luontokato	13
7. Yhteistyö TYYn ympäristösiiven kanssa	14

1. Johdanto

Ympäristöoppaan tarkoituksena on auttaa järjestöjä saavuttamaan TYYn ympäristöohjelmassa esitetyt tavoitteet. Opas sisältää konkreettisia neuvoja ja toimenpiteitä, joiden avulla järjestöt voivat kehittää toimintaansa ekologisesti kestävämmäksi. Tämä opas on järjestön ympäristövastaavan näppärä apuväline.

Tämän oppaan on laatinut TYYn ympäristösiipi. Ympäristösiipi edistää ympäristöystävällisiä toimintatapoja ylioppilaskunnan sisällä järjestöjen ja opiskelijoiden keskuudessa sekä yleisesti yliopistossa ja ympäröivässä yhteiskunnassa. Siiven tehtävänä on seurata TYYn ympäristöohjelman toteutumista ja edistää kestävä kehityksen tavoitteiden edistymistä.

Yliopistoyhteisöllä on vaikutus meitä ympäröivään luontoon muiden yhteiskunnallisten toimijoiden tapaan. Yliopistoyhteisön sisäisten järjestöjen suurimmat ympäristövaikutukset liittyvät ruokaan, hankintoihin ja matkustukseen. Tämän oppaan avulla järjestöt voivat vaikuttaa omaan toimintaansa sekä laajempaan yliopistoyhteisöön.

2. Järjestön ympäristövastaava ja ympäristötietoisuuden lisääminen

Järjestön ympäristövastaavan tarkoitus on seurata järjestön ympäristötoimintaa ja ekologista kestävyttä sekä pitää huolta siitä, että TYYn ympäristöohjelman tavoitteet toteutuvat järjestön toiminnassa. Ympäristövastaava on vastuussa ympäristötietoisuuden lisäämisestä järjestön sisällä.

TAVOITE: Järjestöllä on tehtävään perehdytetty ja koulutettu ympäristövastaava. Ympäristövastaava osallistuu TYYn ympäristökoulutuksiin.

Ympäristövastaava osallistuu TYYn ympäristökoulutuksiin.

- Ympäristövastaava osallistuu hallituksen kokouksiin. Ympäristövastaava voi olla esimerkiksi hallituksen jäsen tai toimihenkilö.
- Ympäristövastaava on lukenut TYYn ympäristöohjelman ja tutustunut sen tavoitteisiin.
- Ympäristövastaava osallistuu ympäristökoulutukseen, tekee muistiinpanot sekä kouluttaa hallitusta ympäristöasioista koulutuksen pohjalta.
- TYYn ympäristösiipi voi ohjeistaa ja lisäkouluttaa ympäristövastaavaa tai hallitusta ympäristöasioissa.

TAVOITE: Järjestön hallitus on tietoinen järjestön toiminnan ympäristövaikutuksista ja TYYn ympäristöoppaasta ja -ohjelmasta.

Järjestön ympäristövastaava ohjeistaa järjestön hallitusta TYYn ympäristöohjelman järjestöosuuden tavoitteista ja kestävästä toimintatavoista. Järjestön hallitus tarkastelee toimintansa nykytilaa ja pohtii mahdollisia toimenpiteitä kestävyden edistämiseksi omassa toiminnassaan.

- Ympäristövastaava laatii ympäristötoimintasuunnitelman osaksi järjestön omaa toimintasuunnitelmaa. Ympäristötoimintasuunnitelmaan kirjataan tavoitteita ja toimenpiteitä järjestölle.
- Järjestön hallitus raportoi ympäristötavoitteiden etenemisestä ja toteutumisesta osana järjestön toimintakertomusta.
- Ympäristövastaava kirjoittaa seuraajalleen testamentin, jotta seuraaja on aloittaessaan tietoisempi järjestön ympäristöasioista.

VINKKI:

NIMEÄMÄLLÄ
YMPÄRISTÖVASTAAVAN
JÄRJESTÖ
SAA LISÄPISTEITÄ
JÄRJESTÖAVUSTUKSISSA.

3. Kestävät hankinnat ja tilat (TYYN ympäristöohjelma 2.2)

Ekologisesti kestävien hankintojen tekeminen on osa ylioppilaskunnan ja järjestöjen arjen valintoja. Kulutustottumusten muokkaamisella on merkittäviä ympäristövaikutuksia. Tilojen, materiaalien, matkalippujen ja ruuan hankinnassa, käytössä ja huollossa tulee huomioida ympäristövaikutukset.

Ruokahankintojen suunnittelu on yksi helpoimpia ja vaikuttavampia tapoja vähentää järjestöjen toiminnasta syntyvää kulutusta. Järjestö toteuttaa ruokahankintoja esimerkiksi sitsejä, kahvituksia, tutustumisiltoja sekä muita tapahtumia ja tilaisuuksia varten. Pelkillä ruokahankinnoilla on suuremmat vaikutukset kuin hävikin minimoimisella, vaikkakin hävikin vähentäminen on myös tärkeää. Ruuantuotannon ympäristövaikutukset syntyvät pääosin alkutuotannossa. Hyvä nyrkkisääntö ruuan ympäristövaikutusten vähentämiseksi onkin vähentää eläinperäisiä tuotteita.

TAVOITE: Järjestön ruokahankinnat ovat kestäviä.

Järjestö suosii ruokahankinnoissa ensisijaisesti vegaanisia tuotteita eläinperäisten tuotteiden sijaan. Lisäksi suositaan Reilun kaupan sertifikaatin tuotteita sekä kotimaisia sesonkituotteita.

- Järjestö suosii vegaanista ruokaa tai kasvisruokaa.
- Ympäristövastaava varmistaa, että järjestö on sitoutunut Reilun kaupan järjestöksi.
- Järjestö hyödyntää tapahtumissaan sesonkituotteita, jos mahdollista.

VINKKI:

UNICALTA SAA AINA
VEGAANISEN VAIHTOEHDON
MYÖS SITSEILLE.

VINKKI:

REILUN KAUPAN JÄRJESTÖKSI
SITOUTUMALLA VOITTE
SAADA LISÄPISTEITÄ
JÄRJESTÖAVUSTUKSIA
HAETTAESSA.

TAVOITE: Ruokahävikin määrä järjestön toiminnassa vähenee.

Ruokahankintoja tekevät järjestötoimijat suunnittelevat huolella ostokset, jolloin ei jää ylimääräistä ruokaa. Ylijäämäruoka hyödynnetään ja ruokahävikin määrää seurataan esimerkiksi seurantalomakkeen avulla.

- Järjestön jäsenille tarjotaan mahdollisuuksia osallistua itse ruokahävikin vähentämiseen.
- Ylijäämäruoka tarjotaan jäsenille mukaan tai laitetaan yleisesti tarjolle.

VINKKI:

TAPAHTUMISTA VASTUUSSA
OLEVA TOIMIJA VOI LAATIA
DOKUMENTIN, ESIMERKIKSI
EXCEL-TIEDOSTON, JOHON
KIRJATAAN SÄÄNNÖLLISESTI
TAPAHTUMIEN YLIJÄÄMÄRUUAN
MÄÄRÄ.

TAVOITE: Järjestö ei tee turhia hankintoja ja hankinnat tukevat kiertotaloutta.

Järjestö tekee hankintoja vain tarpeeseen ja niitä tehdessä tulee pohtia hankintojen pitkäikäisyyttä ja kestävyyttä sekä esimerkiksi hankinnasta syntyvää pakkausjätettä. Hankinnoissa suositaan kierrätettyjä tavaroita. Esimerkiksi vuosijuhlahankinnoissa suositaan aineettomia lahjoja.

- Järjestö suosii vastuullisia valmistajia ja esimerkiksi kierrätetyistä materiaaleista tehtyjä tuotteita.
- Järjestö voi kysyä yliopistolta ylijäämähuonekaluja tiloihinsa.
- Järjestö voi tiedustella myös jäseniltään kaipaamiaan tarvikkeita, kuten huonekaluja

VINKKI:

MAHDOLLISIA AINEETTOMIA LAHJOJA VUOSIJUHLILLE OVAT MUUN MUASSA TYYN KEHITYSYHTEISTYÖPROJEKTEIHIN LAHJOITTAMINEN JA ERI KANSALAI SJÄRJESTÖJEN NETTIKAUPOISSA TEHTÄVÄT LAHJOITUKSET.

VINKKI:

TIESITKÖ, ETTÄ VOIT TILATA KIERRÄTETYISTÄ MATERIAALEISTA VALMISTETTUJA JÄRJESTÖCOLLEGEJA?

VINKKI:

JÄRJESTÖ VOI SOPIA YHTEISTYÖSOPIMUKSIA VASTUULLISTEN YRITYSTEN KANSSA.

VINKKI:

LAINATAVAROITA VOI KYSYÄ MYÖS MUILTA JÄRJESTÖILTÄ.

VINKKI:

JÄRJESTÖT VOIVAT TEHDÄ YHTEISHANKINTOJA.

TAVOITE: Järjestö vähentää matkustamisesta syntyviä päästöjä.

Matkustettaessa valitaan ensisijaisesti ympäristöystävällisin matkustusmuoto. Henkilöautoa ja lentoja käytetään vain perustellusta syystä. Ennen matkustamispäätöksen tekemistä tulee harkita, onko tapahtumaan tarkoituksenmukaista osallistua fyysisesti. Tilaisuuksien järjestämispaikkoja valittaessa tapahtuman järjestäjät huomioivat joukkoliikenteen hyödyntämismahdollisuudet.

- Järjestö hyödyntää matkustettaessa julkista liikennettä.
- Järjestö suosii lentojen sijaan muuta julkista liikennettä mahdollisia ekskursioita suunnitellessa sekä kotimaassa matkustaessa
- Järjestö sopii henkilöautoja käytettäessä kimppakyytejä.

VINKKI:

FÖLILLE VOI VÄLITTÄÄ
TOIVEITA LISÄLINJOISTA
TIETYLLE AJANKOHDALLE.

VINKKI:

RISTEILYJÄ VALITTAESSA
HUOMATKAA, ETTÄ LAIVOJEN
PÄÄSTÖISSÄ ON EROJA.

4. Tilaisuudet ja tapahtumat (TYYN ympäristöohjelma 2.3)

Tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämisessä ympäristöasiat huomioidaan pienentämällä tapahtumien ympäristökulutusta ja vaikuttamalla yhteisöön näyttämällä esimerkkiä siitä, miten tapahtumia järjestetään kestävästi. Tilaisuuksia ja tapahtumia järjestäessä järjestön tulee hyödyntää omien tilojensa sekä yliopiston tilojen kierrätyspisteitä syntyvän jätteen käsittelyssä.

Järjestön tavoitteena on, että se ei omalla toiminnallaan lisää jätteen määrää ympäristössä. Järjestö myös kierrättää toiminnassaan syntyvän jätteen uusiokäyttöä varten.

TAVOITE: Järjestön tiloissa tai tapahtumissa ei tuhlata sähköä ja vettä.

Järjestö huomioi, että tilojen ekologiseen käyttöön on selkeät ohjeistukset.

- Ympäristövastaava toimii yhdessä tapahtumavastaavan kanssa ja huolehtii, että tilaisuudet järjestetään ympäristönäkökulmat huomioiden.
- Järjestön tiloihin laaditaan ympäristöohjeistus, jossa käsitellään muun muassa kierrättämistä.

TAVOITE: Järjestön tiloissa kierrätetään muovi-, bio-, paperi-, kartonki-, lasi-, metalli- ja polttokelpoinen jäte.

Järjestössä huolehditaan vastuunjaosta kierrättämisen osalta ja ohjeistetaan tilojen käyttäjiä kierrättämisestä.

- Järjestö laatii sisäisen vastuunjaon eri jätteastioiden tyhjennyksestä.
- Järjestön ympäristövastaava asettaa Lounais-Suomen jätehuollon kierrätysohjeet näkyville järjestötiloihin ja tiedottaa jäseniä oikeaoppisesta kierrättämisestä.

TAVOITE: Järjestön tapahtumista syntyvää jätettä vähennetään.

Järjestö ei käytä tilaisuuksissa kertakäyttöastioita, vaan hyödyntää esimerkiksi TYYMA-astioita. Jo tapahtumia suunniteltaessa otetaan huomioon jätteidenlajittelu- ja kierrätysmahdollisuudet sekä lajitteluastioiden riittävyys.

- Järjestö muistuttaa tapahtumien yhteydessä ympäristöasioiden huomioimisesta, kuten esimerkiksi kierrättämisestä.
- Järjestö käyttää omaa astiastoa tai kysyy astiastoa lainaksi toisilta järjestöiltä tai TYYltä.
- Järjestö vastaa siitä, että tapahtumapaikka jää sovitulla tavalla siistiksi.

VINKKI:

TIESITKÖ, ETTÄ
YLIOPISTO KIERRÄTTÄÄ
ELEKTRONIIKAJÄTETTÄ?
KÄYTETTYÄ ELEKTRONIIKKA
VOI VIEDÄ YLIOPISTON
IT-PALVELUPISTEELLE.

VINKKI:

YLIOPISTON
HENKILÖKUNNALLA VOI
KYSYÄ KIERRÄTYSASTIOIDEN
KÄYTTÖMAHDOLLISUUKSISTA
JA SIJAINNISTA.

5. Ympäristövaikuttaminen (TYYn ympäristöohjelma 2.4)

Aktiivisella ympäristövaikuttamisella voidaan lisätä opiskelijoiden tietoisuutta ja osallisuutta ympäristöasioissa. Ympäristövaikuttamisen tavoitteena on lisätä tietoisuutta aikamme ympäristöongelmista, kuten ilmastokriisistä ja luontokadosta sekä edistää niiden hillitsemistä ja ratkaisemista. Ympäristökriiseistä voi lukea lisätietoa luvussa 6.

TAVOITE: Järjestö pitää esillä ympäristöasioita jäsenilleen.

Järjestö tiedottaa ympäristöön liittyvistä asioista ja tekemistään ympäristöratkaisuista jäsenilleen ja kannustaa osallistumaan ympäristöaiheisiin kampanjoihin kuten #SiistiVappuun ja TYYn kestävän kehityksen viikkoon.

- Ympäristövastaava esittelee jäsenille toimenkuvansa ja keskeisimmät tavoitteensa.
- Järjestö voi suunnitella ja järjestää omia ympäristötietoisuutta lisääviä tapahtumia sekä kampanjoita.
- Järjestö voi perustaa myös oman ympäristötoimikunnan tai ympäristökerhon.

VINKKI:

TAPAHTUMIA JA
KAMPANJOITA VOI
SUUNNITELLA JA
JÄRJESTÄÄ YHDESSÄ
ESIMERKIKSI PAIKALLISTEN
YMPÄRISTÖJÄRJESTÖJEN
KANSSA.

**ESIMERKKEJÄ TAPAHTUMISTA JA TEMPAUKSISTA:
KIRPPUTORI- TAI TAVARANVAIHTOPÄIVÄ
KIRPPUTORIAPPROT
PYÖRÄN KUNNOSTUSTALKOOT
ROSKARETKI-VIRKISTYSPÄIVÄ LUONNONPUISTOSSA
LUONTODOKUMENTTI-ILTOJA
VEGAANISIA MAISTELUILTOJA**

TAVOITE: Aine- ja tiedekuntajärjestöt edistävät aktiivisesti tiedekunnassaan tai oppiaineessaan ympäristöasioita.

Järjestö tuo yliopistolle esiin ajankohtaisia asioita liittyen opetukseen, tiloihin ja muihin järjestön toiminnallaan liittyviin ympäristöasioihin. Esimerkiksi järjestön koulutuspoliittinen vastaava voi tuoda koulutuspoliittiseen keskusteluun opiskelijoille tärkeitä kestävän kehityksen teemoja.

- Ympäristövastaava voi tehdä jäsenille ympäristökyselyn, jossa voidaan esimerkiksi kartoittaa sitä, miten jäsenistön mielestä järjestö voisi toimia ympäristöystävällisemmin.
- Järjestön koulutuspoliittinen vastaava tiedottaa jäseniä kestävän kehityksen opintojaksoista ja ympäristökoulutuksista esimerkiksi viikkotiedotteessa.
- Järjestö huomioi omalla tieteenalalla tapahtuvan edistyksen liittyen kestävään kehitykseen ja ilmastonmuutoksen torjuntaan.

6. Ympäristökriisit

Tällä hetkellä on käynnissä ainakin kaksi suurta ympäristökriisiä, jotka ovat ilmaston lämpenemiseen liittyvä ilmastokriisi ja luonnon monimuotoisuuden köyhtymiseen liittyvä luontokato. Näistä kriiseistä laaja-alaisempi on luontokato.

Molempien kriisien välillä löytyy yhtymäpintaa esimerkiksi ruuantuotannon kohdalla. Ruuantuotannon päästöt lisäävät ilmaston lämpenemistä ja siihen liittyvä maankäyttö vaikuttaa suoraan eliölajeihin ja niiden elinympäristöihin. Ilmastonmuutos vaikuttaa myös välillisesti ilmaston kautta biodiversiteettiin eli biologiseen monimuotoisuuteen.

Ilmastokriisin näkökulmasta metsät toimivat merkittävinä hiilinieluinä ja niiden väheneminen lisää hiilidioksidin pitoisuutta ilmakehässä. Ilmaston lämpeneminen puolestaan vaikuttaa välillisesti metsäpaloihin lisäämällä niiden syttymisherkkyttä. Luontokadon näkökulmasta metsät toimivat eliöiden elinympäristöinä, jolloin niiden väheneminen ja yksipuolistuminen vaikuttaa monimuotoisuuteen.

Ympäristöongelmien ratkaiseminen vaatii suuria yhteiskunnallisia muutoksia monella eri yhteiskunnan osa-alueella. Myös järjestöjen tulisi toiminnassaan huomioida ympäristönäkökulmat ja muistaa, että pienilläkin teoilla on merkitystä. Vastuullinen järjestö pyrkii toiminnallaan näyttämään jäsenilleen esimerkkiä.

6.1 Ilmastonmuutos

Ilmastonmuutos tarkoittaa ihmisperäisten kasvihuonekaasujen aiheuttamaa alailmakehän lämpenemistä, joka muuttaa maapallon keskilämpötilaa. Ilmastonmuutos on siis ihmisen aiheuttamaa luontaisen kasvihuoneilmiön voimistumista. Ilmastonmuutoksen torjunnan kannalta oleellista on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä.

Ilmastonmuutoksen seuraukset elinympäristöihin ovat niin nopeita, etteivät lajit ehdi sopeutua niihin. Suomessa esimerkiksi saimaannorppa ja lohikalat kärsivät ilmastonmuutoksesta jo nyt, ja naali on ajautunut sukupuuton partaalle. Ilmastonmuutoksen seuraukset välittyvät myös ihmisiin merenpinnan kohoamisen, helleaaltojen, maastopalojen sekä muiden sään ääri-ilmiöiden yleistyessä.

Tärkeimmät keinot ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ovat fossiilisista polttoaineista luopuminen, kestävien uusiutuvien energiamuotojen käyttö, energian säästö ja energiatehokkuus, liikenteen sähköistäminen, metsäkadon pysäyttäminen, luonnollisten hiilinielujen kasvattaminen ja ilmastokestävä ruuantuotanto ja -kulutus. Näistä keinoista TYYn järjestöillä on vaikutusvaltaa erityisesti ruuantuotantoon- ja kulutukseen liittyvissä tekijöissä. Järjestöillä on vaikutusta myös yleisen kulutuksen päästöjen vähentämiseen.

Ruuan ilmastovaikutuksia voidaan pienentää ohjaamalla tuotantoa ja kulutusta kasvispainotteiseksi ja vähentämällä ruokahävikkiä. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että ruokahävikin vähentämisen vaikutukset ovat huomattavasti vähäisemmät kuin alkutuotantoon puuttumisen. Liha- ja maitotuotteiden tuotanto aiheuttaa suuria ilmastopäästöjä sekä vaatii paljon pinta-alaa, joten kasvisten ja kestävästi pyydetyn kalan osuutta suomalaisten lautasilla pitää lisätä.

6.2 Luontokato

Luonnon monimuotoisuudella tarkoitetaan maapallon lajien ja eliöyhteisöjen kirjoa. Jokaisella kasvi- ja eläinlajilla on oma tehtävänsä luonnossa ja paikkansa ravintoketjussa. Lajien katoaminen ekosysteemistä voi johtaa merkittäviin muutoksiin ja sen seuraukset voivat olla arvaamattomat myös ihmisille. Suojelemalla luonnon monimuotoisuutta suojelemme myös kaikkia ihmisen elämän, terveyden ja hyvinvoinnin mahdollistavia asioita - esimerkiksi puhdasta vettä, hengityskelpoista ilmaa, ruokaa ja lääkkeitä mahdollistavia lajeja.

Luonnon monimuotoisuus on vähentymässä hälyttävällä vauhdilla ihmisen suoran ja epäsuoran toiminnan seurauksena. Tämänhetkistä sukupuuttoonopeutta voidaan kutsua jo kuudenneksi sukupuuttoaaloksi. Viimeisin luonnollinen sukupuuttoaalto ajoittuu yli 60 miljoonaa vuotta taaksepäin. Hallitustenvälisen luontopaneelin (IPBES) mukaan erityisesti eläinperäinen maatalous on merkittävin luontokatoa aiheuttava tekijä. Suomessa eläinperäinen maatalous rehevöittää Itämeren, kuormittaa ilmastoa ja vie tilaa monimuotoiselta luonnolta. Lihankulutuksen vähentämisen on todettu olevan helpoin ja tehokkain keino muuttaa ruokavaliota ympäristöystävälliseksi. Lihankulutusta vähentämällä voidaan lyhentää ravintoketjua, vähentää maatalouden päästöjä sekä vapauttaa peltopinta-alaa. Näin ollen TYYn järjestöjen paras väylä vaikuttaa tämän kriisin ehkäisemiseen on ruuantuotantoon ja -kulutukseen vaikuttaminen.

7. Yhteistyö TYYn ympäristösiiven kanssa

Ympäristösiiven tehtävänä on lisätä ympäristönäkyvyyttä koko kampuksella sekä neuvoa ja auttaa järjestöjä toteuttamaan ympäristöystävällisempää toimintaa.

Ympäristösiipi järjestää järjestöille ympäristökoulutuksen kahdesti vuodessa. Koulutus on tarkoitettu järjestöjen ympäristövastaaville, tapahtumavastaaville, puheenjohtajille ja kaikille ympäristötoiminnasta kiinnostuneille jäsenille.

Ympäristösiipi voi järjestää ympäristöaiheisia tapahtumia yhdessä järjestön kanssa ja ympäristösiiveltä voi hakea apua ympäristöaiheisiin tapahtumiin.

Ympäristösiipi auttaa järjestöä mielellään kaikissa ympäristöoppaaseen liittyvissä asioissa!

Ympäristöaiheisiin liittyen järjestö voi olla yhteydessä TYYn ympäristövastaavaan osoitteessa tyy-ymparisto@utu.fi. Ympäristövastaava välittää myös ympäristösiivelle tarkoitetut viestit eteenpäin.